

Nous ne connaissons que deux ouvrages de notre écrivain : encore l'éditeur n'en a publié qu'un entier, et l'autre en partie.

1° Guillaume composa l'histoire de son monastère, depuis le temps de sa fondation, en y insérant quelques miracles qui avaient précédé, jusqu'à la mort de l'abbé Benoit I, qui gouverna ce monastère quarante-quatre ans, et qui vivait encore en 1031, qu'il assista au grand concile de Limoges. Il la commence par une description du lieu où le monastère fut bâti, laquelle il reprend plus bas, et la finit par une vie abrégée du même abbé. Ce qu'il en a écrit, il le dit sur le rapport des frères avec qui vivait l'auteur, et qui l'avaient appris du vénérable Aicius, prieur de la maison sous Benoit. L'histoire est bien écrite pour ce temps-là ; mais outre que nous ne l'avons pas telle qu'elle est sortie de la plume de Guillaume, elle est trop succincte. D'ailleurs son auteur y est tombé dans des erreurs considérables. Il y nomme tantôt Nicolas, et tantôt Silvestre, le pape qui gouvernait l'Eglise de Rome au temps de la fondation de l'abbaye de Cluse, en 966. Il est certain qu'il n'y eut point, au xe siècle, de pape du nom de Nicolas, et que Silvestre II ne le devint qu'en 999, au mois de février.

Dom Mabillon a publié de cette histoire ce que lui en ont fourni des feuilles volantes qu'il tenait de M. Baluze. Cela consiste en deux fragments. Le premier, assez court, contient le commencement de l'histoire, avec une partie de sa suite, laquelle se trouve plus complète dans le suivant. L'autre fragment, qui est beaucoup plus considérable, n'a point de commencement ; et celui qui le précède, ne paraît point, tel qu'il est, suffisant pour y suppléer. Peut-être recouvrerait-on ce qui y manque dans l'exemplaire qu'on en conserve entre les manuscrits du Vatican (MONTF. *Bib. bib.* pag. 41). Il y est intitulé : *Histoire du monastère de Cluse, par le moine Guillaume* ; quoique l'éditeur ait donné à l'imprimé le titre de *Vie de Benoit Ier, abbé du même monastère*. La raison en est qu'à la fin de l'écrit il est effectivement parlé de cet abbé en particulier.

2° Notre écrivain a composé aussi la Vie du vénérable Benoit, autre abbé de Cluse, qu'il surnomme *le Jeune*, pour le distinguer du précédent, et qui a été omis dans les meilleurs catalogues des abbés de cette maison.

Cette Vie est écrite avec beaucoup d'ordre, de méthode, de piété, et en un style beaucoup meilleur à tous égards qu'il n'était communément alors. On y découvre sans peine que son auteur était homme d'esprit, de jugement, et de savoir. Il y a semé divers traits de sa modestie, de son humilité, de sa religion, qui déposent en faveur de son éminente vertu. Quoique son écrit ne promette que la vie d'un abbé de mérite et de piété, on y trouve néanmoins plusieurs choses qui regardent l'histoire de l'Italie en général, et principalement pour l'Eglise de Turin. L'auteur y fait même connaître un cardinal de l'Eglise romaine qui a échappé aux recherches d'Onufre.

A la fin de l'écrit se lisent deux espèces d'épithames du vénérable abbé Benoit en vers élégiaques rimés, qui ne valent pas à beaucoup près ceux qui suivent immédiatement la préface. C'est pourquoi nous ne les croyons pas de notre écrivain. Nous portons le même jugement, et par la même raison, d'autres grands vers rimés qui viennent après les deux épithames : aussi bien que de trois hymnes à l'honneur du même abbé, dont on n'a imprimé qu'une seule.

On est redevable de l'édition de cette Vie à dom Mabillon, qui l'a tirée d'un ancien manuscrit, et illustrée de courtes observations préliminaires.

HISTORIA CLUSIENSIS MONASTERII

(FRAGMENTA)

AUCTORE WILLELMO MONACHO.

[MABILL., *Annal. Bened.* III, 712.

I.

In Italia finibus mons quidam exstat insignis, XII milibus passuum distans ad Alpbis, qui vulgari nomine, sed non vulgari errore aut casu Pырchiriana, id est ignis Domini, vel ignea civitas, vocatus est ab incolis, propter angelorum, ut reor, ibi futuram praesentiam. Supremo cacumine Beati Michaelis archangeli exstat ecclesia. Erat quidem Ravennas, nomine Joannes, cognomine Vincentius, vir mirae simplicitatis ac spiritualis intelligentiae gratia apprime ornatus, qui in gentili quidem solo episcopali fertur functus dignitate; sed solitariae vitae ardore flammatus, multis provinciis perustratus, in montem qui Caprasius dicitur, praedico monti a parte septentrionali oppositum, sese refluxerat.

Ab illo itaque tempore sanctus eremita Joannes usus cellula juxta posita, montem solus incolere cepit. Amico tunc Taurinensis episcopus. Per idem tempus Ottone Juniore Augusto, quidam nobilium, Hugo nomine, ex Arvernensi comitatu cum propria uxore . . .

Emensis igitur longioris viae spatium, cum boni desiderii plenus una cum uxore suisque Segusiam venisset, tunc vovit coenobium sancto Michaeli archangelo construere, si curari mereretur.

Ascensis ergo dituculo vehiculis, Hardoini marchionis curiam, quae XII tantum millibus in castro Avilliano tunc aberat, celeriter adeunt, eumque cum uxore nihilominus nutu divinitatis, ne diutius fati-

gentur, laevoniunt Adventus causas exponunt, et licentiam construendi cœnobii in memorato multo-
 ties loco petunt; ea videlicet ratione ut gloriosus
 marchio quantum auri vellet vel argenti, mulorum
 cæterorumque vehiculorum quæ adduxerant, maxi-
 mam copiam benigne reciperet, et locum ab omni
 sua prohaeredumque suorum sæculari potestate
 scripto judiciali solveret: quatenus in posterum Deo
 inibi servituris, a cunctis quæ sæculi potestatibus
 vel ex debito, vel ex terrore sunt, expedita libertas
 conditionibus esset. Liberalissimus princeps liben-
 ter annuit.

Aderat ibi quidam nutu Domini vir religiosus
 ordinis monastici, nomine Atvertus, qui in Lizathio
 monasterio abbatis prius officio functus, atque ab
 hoc a contrariis sanctæ religionis expulsus, tunc a
 liminibus apostolorum regressus, in eodem per ali-
 quot dies fuerat hospitio remoratus. Præfatum ergo
 virum religiosum Atvertum multis precibus vincit
 Hugo, et relictis quantum ad præsens ut peregrinus
 poterat necessariis ei locum committens, citius re-
 diturus ad sua cum gaudio rediit.

Exinde vir Deo plenus Atvertus omnino plena
 devotione satagens, opportuna monachis ædificiola
 secundum situm loci, nam scopulis asperrimus erat,
 cœpit construere. Tempore constituto sicut promi-
 serat Hugo rediit, et omnibus necessariis impensis
 ad perficiendam ecclesiæ fabricam datis, iterum ad
 præfatum marchionem transitum fecit, et ab eo,
 sicut et prius, dato pretio villulam contiguam,
 nomine Clusam, et ædificandis villulis congruas
 terras nihilominus contiguas acquisivit. Ut autem
 libertatis loci pro qua satagebat scrupulus omnino

A nullus inesset, Taurinensem pontificem, qui Amizo
 dicebatur, adiit, et oblati quæ tantum virum de-
 cebant muneribus, cunctis iterum locum solvi con-
 ditionibus cum anathematis etiam interpositione
 favorabiliter impetravit. Indeque Romam profectus
 omnium prædictarum sponsonum tam pontificis,
 quam marchionis tenores, omnemque sui operis
 ordiens historiam papæ Sylvestro retulit, et ejus
 ad præsens principis apostolorum auctoritate,
 postea vero imperatoriæ majestatis corroborari lo-
 cum litteris et nomine fecit. Ne autem aliqua du-
 bietas ex his quæ relata sunt in cordibus fideium
 possit oriri, testis est prædicti Hugonis filius Mau-
 ricius, testis et ipsa familia.

B Igitur venerabilis papa Nicolaus, quod nomen
 victoriam populi nimirum catholici sonat, narratio-
 nis hujus ordiendæ laudator et præceptor exstitit,
 ut cunctis legentibus innotesceret, prædicti loci
 curam specialiter ad sedem apostolicam pertinere.

Anno igitur 966 Incarnationis Domini, constru-
 ctis, ut fertur, in eodem loco feliciter officinis cœ-
 nobialibus, prout erat possibile, cum ille vir illa-
 stris Hugo in armis strenuus, sed in Dei rebus circa
 finem magis devotus, locum quem, sicut supra re-
 tulimus, pretio sibi ut proprium vendicaverat, et
 apostolica auctoritate seu præceptis regalibus me-
 nierat, abbati duntaxat ac monachis habendum
 tradidisset, postquam etiam S. Joannes eremita,
 necnon et beatæ memoriæ Atvertus abbas migras-
 sent ad Dominum, successit ei in regimine, fratrum
 C consensu et electione vir simplicitatis et prudentiæ
 merito, Benedictus nomine.

II.

... Non ignoras, conscende iatrepidus: et cum
 omnia quæ tibi furto ablata verebaris, ibi collecta
 inveneris, opus quod imperaveram, in eodem loco
 perficere ne euncteris... morabatur... an-
 gelica revelatione cœpit honori et amori haberi ipsa
 regio, quæ antea inculta et vilis habebatur. Vene-
 rabilis quoque præsol Amizo ad locum appropin-
 quans, in castro hospitatur Avilliano. Eoce autem
 circa noctis medium, dictu mirabile! immensus
 ignis instar magnæ columnæ e cœlo super montem
 descendere, suisque flammis coruscis aere sereno
 totum circum lambere. Cujus novitate miraculi po-
 puli stratis exciti, supplices ad cœlum manus ten-
 dere, pectora pugnis tundere. Vociferantur cuncti
 Pyrchirianam penitus exuri. Tollitur clamor ad
 sidera. Episcopus ipse, tanto rumore attonitus, sur-
 rexit, partemque rutilæ lucis jamjamque recedentis
 contemplatus, sic ait suis: « O quam metuendus est
 locus iste! A Domino vere factum est istud, et est
 mirabile in oculis nostris. Hic est ille ardens rubus
 in quo Moysi quondam apparuit Dominus. Hic est
 mons alter Sina, igneam legem per dispositionem

angelorum accepturus. » In crastinum igitur cum
 ad locum ventum fuisset, et honorabilis pontifex
 cum venerando cœtu soribus humilis basilicæ assi-
 tisset, aspexit ab alto tanquam olei liquorem ef-
 fluere, et effigiem crucis humore crasso per eccle-
 siolæ quosdam scopulos eminentes apparere. At
 ille obstupefactus et cum omni populo terrore per-
 cussus, humilis ingreditur, et humi prostratus, ar-
 changelo mediante a Dominatore cœli et terræ
 D perfectum finem tantæ virtuti obtinuit. Imprecatur.
 Oratione autem finita, cum oculos lacrymis suffusus
 levasset, videt titulam miræ pulchritudinis erectam,
 procul dubio manibus angelicis ceptatam, et bal-
 samo atque oleo per circuitum supraque affluenter
 sudare, in tantum ut ad terram usque videretur
 effluere. Quod cernens, accepto festinus hinc,
 oleum reverenter extersit, et sic aperto titulo mi-
 sarum ibi solemniter devotissime celebravit. A hinc
 vero, quo sacra extersa est ara, quanta processerit
 virtus, non est nostræ facultatis evolvere: quia non
 imbecillis, non a demone possessus, non qualibet
 infirmitate detentus aliquis inde tactus est, quem

inexpertem divinæ pietatis mox sanitate recepta virtus archangelæ permiserit existere. Tantis pius antistes miraculis motus, anachoretæ precibus, et ab honestis nobilium personis qui adfuerant exoratus, cum interminatione sempiterni anathematis constituit ut a suo successorumque suorum sæculari dominatu vel impedimento liber esset per sæcula locus; ea ratione ut si quis ejus constitutionis in posterum contemptor fieret, apostolicæ sedis esset iudicii reus.

Ab illo tempore taque sanctus eremita Joannes usus cellula juxta posita, montem solus incolere cœpit, et sanctus Domini archangelus, loci sui dilectorem et provisorum se esse luce clarius manifestare non distulit. Non multum namque temporis effluxerat, et ecce viri sanctorum apostolorum Petri et Pauli limina, necnon et ejusdem sancti archangelæ patrocini in monte Gargani adire festinabant. Cumque in Segusiana valle positi præscriptam ecclesiam in summitate montis, tanquam in specula sitam, conspicerent, ignari rerum, a quo constructa, vel cujus nomini dicata esset, studiose requirunt. Quibus cum senex nuper gesta retulisset, unus illorum, qui podagræ morbo graviter vexabatur, lætus valde effectus, socios hoc modo affatur: « Nostis, o sodales, quanto pedum meorum torquear dolore, et quam sæpe vos offenderim in hoc itinere mea tarditate. Unde quoniam ad illum sanctum Gargani montem, sicut proposueram, nequeo pertingere, obtestor per eum quem animarum fideliū ducem post mortem maxime credimus, ut liceat mihi saltem istud sanctum oratorium illi dicatum invisere, eumque ut in hora exitus sit animæ meæ propitiis exorare: vosque ipsi aut mecum pro vestra mercede ascendatis, aut in montis calcem reditum meum maturum expectetis. » At illi in eum maligne tumultuantes ita illi exprobrant: « Quid est, miser homo, quod loqueris? Quo nisu vales per aspera et ardua scandere, qui plana viæ læderis planitie? Abi quo vis, insane, dispereat qui te expectaverit. » Tunc ille, deserto comitum contubernio, sumptaque fiducia ex amore archangelæ, quod impossibile putabant aggreditur, et magis genibus et manibus reptando, vix tandem victor optatur desiderio, intransque ecclesiam uberrimis humectavit solum lacrymis, et inter vota et preces, quas ex affectu intimo fundebat, Domino ejusque archangelo quod sit derelictus a viris, suæque facit mentionem infirmitatis. Interea, ut assolet fieri, præ labore et mœstitia somnus hominem corripit, et post aliquot horas sopore solutus, coram altari sancti Michaelis in monte nimirum Gargani sese sospitem et incolumem invenit. Quanta tunc flens largitur ibi, quæque lacrymarum præ gaudio fuderit flumina, si vellet exprimere Talliana, nisi fallor, succumberet sæcundia. Fortassis quod loquimur, pro sui novitate et miraculi magnitudine cuilibet videatur incredibile: sed, o tu qui inde ambigis, veterem Danielis historiam non te pigeat retere, et quo pacto ange-

lus Domini per terrarum tot spatia Habacuc per capillum Danieli in lacu Babylonico sedenti et famelico asportaverit, si ratione nunc comprehendis, indubitanter actum crede. An negabis, incredule, quod tunc factum est per angelum, non potuisse nunc fieri per summum archangelum? Vir igitur ille cum suæ sospitatis auctori quantas poluit gratiarum persolvisset actiones, lætus et exsilens inde repedabat. Jamque Romam transierat, cum infidi comites ejus nondum ad Urbem pervenerant. Quem cum sibi obviam eminus redeuntem contemplarentur, admirantes mutuo alter aiebat ad alterum: « O Deus, quem video! num iste noster socius, qui apud Clusam a nobis est relictus? » Et alter: « Non est, ait ille, sed similis ejus. Nam ille podager, iste incedit firmus et incolumis. Sed quid? Certe is ipse est. Salve, bone vir. » At ille: « Salvete vos, o boni sodales. — Quid est hoc, inquit? Quis te huc aut quomodo sanus effectus es? » Quibus cum præscripti miraculi seriem retulisset, tantæ rei novitate attoniti dixerunt ad eum: « Num ista sancto apostolico per ordinem non aperuisti? revertere nobiscum, ingrate, revertere, et narra quanta tibi Deus fecerit. » Et ille: « Faciam ita, tametsi vos non promerueritis. » Rediit, narravit et ad amorem venerabilis hujus loci Romam matrem civitatum accendit, totaque Italia, qua veniebant, hujus miraculi famam perthonuit.

Per idem tempus imperante Ottone juniore Augusto, quidam nobilium, Hugo nomine, de Arvernensi comitatu, cum propria uxore . . . . . turlatur anxietate. Nitebatur Petrum . . . . . spem miserorum lacrymosis suspiriis nec se palam prodentibus ut sui miseretur inlectere, quia palpitabat lingua mala confusione, quæ peccatum celando solet accumulare, et erubescere fateri quod non erubuit perpetrare. Tandem coactus uxori suisque circumstantibus quo cruciaretur igne . . . . . et secundum post baptismum . . . . . quidem prima me comprobat apostatam, hostis abrenuntiationem. Assentio, confiteor, abrenuntio, et a fonte David, qui in ablationem menstruatæ patet, per ministerium domini mei Petri consilium requiro. Hæc querimonia dulcia Romanæ pietatis viscera concussit, et tantorum criminum reus de constructione unius cenobii ubi perpetualiter a monachis Deo serviat, sponsionem fecit; exigentibus tam memorato papa quam ministris apostolicis. Purgatus itaque tali poenitentia et confessione, sic demum limina sancta ingredi et locum vestigiorum Domini promissus est osculari. Et facere gestiens quod promiserat, ad propria cepit cum gaudio regredi.

Emensis igitur longioris viæ spatiis, cum boni desiderii plenus una cum uxore suisque Segusiam venisset, et in familiari sibi nota domo cum vetere amico hospitatus esset, ab eodem hospite causa familiaritatis diligenter cœpit inquiri qualiter eursus explesset itineris sui. Seriatim cuncta retulit, et universæ rei quam prefati sumus mirabilem

notitiam dedit. Attonitus hospes tanti stupore miraculi, simulque laudibus diutius immoratus omnipotentissimæ misericordiæ Domini, dixit ad eum : « O domine Hugo, si desideras boni viri compos existere, nulli alii melius post gratiam principis apostolorum, quam principi cœlestis exercitus archangelo Michaeli te decet cœnobium construere, ut, dimissis omnibus peccatis tuis, inde exitus tui de hoc exsilio animæ tuæ iste sit creptor, et Petrus receptor. » Simul etiam locum præfatum, quam proximus, videlicet XII millibus, esset, ostendens, et præfatorum miraculorum nobilissimam narrationem prosequens, animos viri jamdudum ad id intentos exhortationis bonæ scintillis accendit. Atque sic tandem et verba salutis, et diem quo fessi venerant nox subsequens clausit. Adest archangelus per visionem soporatis utrisque conjungibus, et eadem specie eisdemque verbis conspicitur et auditur a duobus. Hortatur et imperat, ut in loco quem hospes designaverat, totius consilii vires figat, et absque dubitatione monasterium fabricans, animæ suæ cœlestis se construere palatium non diffidat. Vir post revelationem prior evigilat, et tum uxori, hucgardæ nomine, totius tenorem visionis narrat. Postquam et ipsa retulit suæ concordiam visionis, oculos serrato se proripit, et hospitibus sciscitatis quomodo melius ad effectum res ducatur, sagaciter consilium quærit. Tunc uxor hospitis Eva melior consiliis Evæ prioris, quæ sero contulerant (nam his ipsa plurimum institerat) narrationem archangelici montis corroboratam gavisa, una cum viro quantis valet ingeniis omnes directos aditus incipiendæ faciendæque rei perquirat. Tandemque simul conferentibus sani vena consilii a fonte Sapientiæ Patris processit, qui in Evangelio suis promittit fidelibus, dicens : *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Igitur levatori tantæ molæ patatii Hugo et uxor ejus, omnibus modis arcem nocituram prudenter explorant, et eam obstruere felici conamine parant, ut supra firmam petram secure fundamentum nunquam casurum faciant. Ascensis ergo diluculo vehiculis, Hardsolæ marchionis curiam, quæ XII tantum millibus in castro Avilliano tunc aderat, celeriter adeant, eumque ibi cum uxore nihilominus nutu Divinitate, ne diutius fatigentur, inveniunt. Nobiles et elegantis habitudinis peregrini ex cismontanis partibus advenisse principi nuntiantur, moxque ab eo secuti. Nobilibus mos quodammodo naturaliter inest, si boni sunt honorifice suscipiuntur. Adventus causas exponunt, et licentiam construendi cœnobii in memorato multoties loco petunt; ea videlicet ratione, ut gloriosus marchio quantum vellet auri vel argenti, mulorum cæterorumque vehiculorum, quæ adduxerant, optimam copiam benigne reciperet, et locum ab omni sua proletrudumque suorum sæculari potestate scripto judiciali solveret; quatenus in posterum Deo inibi servituris, a cunctis quæ sæculi-potestatibus vel ex

A debito, vel ex terrore sunt expedita libertas conditionibus esset. Liberalissimus princeps libenter annuit, et in primis gratis quæ petebantur exsequi volens, postmodum saniori consilio pretium quod justum est benigne recepit, et evangelico exemplo, queniadmodum de pretio Domini emptus est ager in sepulturam peregrinorum, monachis sæculo morituris in eodem loco pretio vitalis sepultura proveniret, et futuris temporibus refragandæ cœnobii libertatis occasio nulla foret. Post hæc ad hospitium lætus Hugo regreditur, et consilio nihilominus hospitis virum, cui tutelam loci committeret. oneratur. Interim quia viæ occasio se præbuit, cum parvis ad montis cacumen, habitudinem loci visuro, potius animi quam vi corporis (nam via erat difficillima) trahitur. Æstu ergo vel labore fessus admodum, imo siti nutu Dei deficiens, ad pedes eremitæ, cui ecclesiæ contigua erat cella parvisima, prosternitur; et ut archangeli, si non humano consilio, tanti periculi medelam quantocius inveniat, deprecatur. Audit ab illo aquam in proximo non haberi; vinum autem in ampullula parva, quæ ad unius missæ celebrationem vix posset sufficere, contineri. Penes se nil omnino remediū fore. Nam virtutem archangeli procul dubio omnia posse. Instante quem sitis et æstus periculum coartabat, eremita tandem pietate conceitatur, et archangelum, si status loci sibi placeat, devoti viri mederi periculo deprecatur. Mox, mira dicturus sum, prædictam cernit ampullulam, quasi ab imo scaturiente vena fontis inundare, et summum archangelum virtutem visibilem exhibere. Quantum oportuit potati sunt qui venerant, et accepta benedictione redeuntes, sicut prædiximus, virum tutæ loci congruum (nam eremitæ nulla jam nisi de cœlestibus cura erat) reperire desiderantes ad hospitium properant. Retulit hospiti vir Deo devotus quod acciderat, et inter verba locutionis æstu boni desiderii non minus quam prius siti corporis æstuans, iterum atque iterum de loci tutela, cui opportune esset committenda, verbum repetebat.

Aderat ibi quidam nutu Domini vir religiosus ordinis monastici, nomine Atvertus, qui in Lisathio monasterio abbatis prius officio functus, atque ab hoc a contrariis sanctæ religionis expulsus, tunc a liminibus apostolorum regressus, in eodem per aliquot dies fuerat hospitio remoratus. Hunc, ait hospes, ut reor, gratia divina providit, qui non ut notus, sed expertus officii monastici, parvas expensas ad hæc incompositi locelli spiritu pauper amore religionis amabit: et humili suæ paupertatis obsequio servituris in posterum Christo, quæ satis sint divitias aggregabit. Audit his venerabilis peccator Hugo in laudem Redemptoris attollitur. Præfatum ergo virum religiosum Atvertum multis precibus vincit, et relictis quantum ad præsens ut peregrinus poterat necessariis, ei locum committens, citius rediturus ad sua, cum gaudio rediit.

Exinde vir Deo plenus Atvertus omnino plenus

devotione satagens opportuna monachis ædificiola secundum situm loci (nam scopulis asperrimum erat) coepit construere, et quidquid usquam colligere poterat, modico victu contentus, ad id solum expendere. Tempore constituto sicut promiserat Hugo rediit, et omnibus necessariis impensis ad perfectendam ecclesiæ fabricam datis, iterum ad præfatam marchionem transitum fecit, et ab eo sicut et prius, dato pretio villulam monti contiguam, nomine Clusam, et ædificandis villulis congruas terras nihilominus contiguas acquisivit. Ut autem libertatis loci, pro qua præcipue satagebat, scriptulus omnino nullus inesset, Taurinensem pontificem, qui Amizo dicebatur, adiit; et oblati quæ tantum virum decebant muneribus, cunctis iterum locum solvi conditionibus, cum anathematis etiam interpositione, favorabiliter impetravit, indeque Romam profectus, omnium prædictarum sponsonum tam pontificis quam marchionis tenores, omnemque sui operis ordiens historiam, papæ Silvestro retulit, et ejus ad præsens principis apostolorum auctoritate, postea verò etiam imperatoriæ majestatis corroborari locum litteris et nomine fecit. Post hæc quoad vixit omnia monasterio secundum posse necessaria vel attulit, vel direxit, et exinde cœnobium incrementis opportunis ex tempore Deo favente mensilis hæctenus archangeli crevit, et variis miraculis coruscans diversis populis gratum et venerabile fuit. Ne autem aliqua dubietas ex his quæ relata sunt in cordibus fidelium possit oriri, testis est prædicti Hugonis filius Mauricius, testis et ipsa familia, quorum vel suis vel parentum proximis diebus tantis indiciis angelica virtus dignata est propagari.

Igitur venerabilis papa Nicolaus *, quod nomen victoriam populi nimirum catholici sonat, narrationis hujus ordiendæ laudator atque præceptor existit, ut cunctis legentibus innotesceret, prædicti loci curam specialiter ad sedem apostolicam pertinere: et quisquis fidelium in sine calicæ atque transitorie vitæ pennis angelicis ad cœlos optat evehi, contra locum quem Michael princeps angelorum dilexit et elegit, vereatur aliquid iniquum moliri: quatenus in domo sua absque scissionibus cordium cum pace, quæ hominum bonæ voluntatis propria est, sit nomen Domini semper benedictum, qui omnes suos spiritus administratorios propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, implere gratiæ in ecclesiæ suæ mittit ministerium.

Anno igitur 966 Incarnationis Dominicæ constructis, ut fertur, in eodem loco feliciter officinis cœnobialibus, prout erat possibile, cum ille vir illustris Hugo in armis strenuus, sed in Dei rebus circumspectus magis devotus, locum, quem, sicut supra retulimus, pretio sibi ut proprium vindicaverat, et apostolica auctoritate, seu præceptis regalibus munierat, abbati duntaxat ac monachis habendum tradidisset; postquam etiam sanctus Joannes eremita, necnon et bonæ memoriæ, Alvertus abbas

Amigrassent ad Domini, successit ei in regimine fratrum consensu et electione vir simplicitatis ac prudentiæ merito Benedictus et nomine. Hic enim plurimis florere virtutibus tanta dicitur charitatis affluentia refertus, et hospitalitatis liberalitate munificus, et omnes ad se venientes et montis ardua ac archangeli patrociniæ petentes, maximeque Gallorum, Aquitanicorum et Hispaniarum populos Romanam adeuntes, libentissime susciperet, et quæ fratrum tantum usibus poterant competere benignus impertiret. Cujus quamplurimi gratiam admirati (erat quippe moribus et canis angelicis decoratus) aiebant: « Ecce vir prudens qui ædificavit domum suam supra petram, in cujus ore dolus non invenitur: quo fideli dispensatore archangelus Domini gratulatur, et hujus loci fama sua ubique extendit insignia. » Cœperunt namque nonnulli, et præcipue de Ultramontes, ad hunc locum gratia religionis concurrere, et sæculo renuntiantes sub illo sene glorioso normæ regulari sese subdere. Langoldardi enim quamplures, fulti inimica fidelis calliditate, hæc facile acquiescunt monachalem habitum suscipere. Multi vero nobilium atque divitum gratiam cupientes referre ejus benedictionibus, quo sibi principum angelorum conciliarent in die sui exitus, alii ditaverunt locum suis honoribus, alii tradebant pueros suos Domino educandos immaturis teneros ætatibus. Est namque locus ab omni impedimento et sæculari tumultu semotus. Nullus hominum seu animalium ibi perstrepat, clamor atque rugitus jacet. Porrecta Italiæ planities suos jucunda læcia ac fluminibus humanos interdum quæ valeat recreare visus. Tepidæ sunt hiemes, æstas vernum imitatur tempus. Mens Deo famulantium tali tota quiete, et admonita quamlibet pulchra rerum opportunitate, vociferatur, jubitando frequenter cum exultatione: « Magnus Dominus et laudabilis valde in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus. »

Dilectus itaque Deo et hominibus ille venerandus senex Benedictus optime agens gregis commissi custodiam, utpote pastor egregius, sanctitatis gratia claruit suis temporibus, ampliatque monasterium favente archangelo rebus, personis et honoribus. Et cum a plerisque hospitibus et monachis quasi pro consilio hortaretur magnorum cœnobiolorum tutelæ et ordinationi locum suum committere, eorumque consuetudines admittere non acquiescebat, dicens: « Sinite, fratres, sinite Patris nostri Benedicti Regula parvitatem nostram contentam esse, quæ, si quod videtur addendum, abbatibus admittit arbitrio supplendum pro ratione et tempore: non ita est ut dicitis; videtis locum conductu difficilem et arduum, altera consuetudine modificandum. Neque enim humano quolibet indiget magisterio qui angelorum sæpe fruitur solatio, tantique provisoris gaudet patrociniis, et satis metuendo quandoque additur ministerio. In hoc nimirum monte nullus est locus crimini, nec est fas sub ejus conspectu scelerato latebras delitescendo,

etiamsi uspiam in monte facinus committitur, sa-
cras jaculatur et arces, adeo ut plerosque terreat
innocentes. Neque novit igneum ponere tumultum,
donec quod humanum latebat oculum, et manebat
inultum, satisfactione et confessione forte fiat in-
dultum. » Sic Pater Inclytus aiebat, sic apostolica
disertus simplicitate callebat. Regulam tantum almi
Patris et eximii ducis monachorum Benedicti suade-
bat perscrutari et observare debere, et super ea
clamare. Cæterum in cujusque abbatis arbitrio or-
dinationem sui monasterii pendere. Quod ejusdem
loci conventus usque hodie habuit celebre.

Prætereundum silentio non arbitror quoddam
miraculum quod sanctæ memoriæ Aicius prior,
æque ipso actu reverendus, de abbate jam dicto
referre solebat. Cujus ob hoc testimonium veritate
creditur subnixum, quia fuit homo, ut aiunt, ad
unguem factus, et in religiosa conversatione totus
sibi teres atque rotundus. Qui iuter cæteras animi
virtutes quibus admodum pollebat, discretionis gra-
tia, quæ omnium virtutum genitrix, custos ac mo-
deratrix, Patrum diffinitione prædicatur, fuit ita
præditus, ut nullius diei feriatæ atque profesti occa-
sione, solitæ ciborum restrictioni seu quantitati
quispiam addere vellet aut demere. Constans sem-
per in sancto proposito, et vigiliis crebro inserviens,
flagris proprium corpusculum coercerebat; operi
manuum et lectioni sedulus operam dabat. Castus
mente et corpore, tandem multiplicatus in senecta
uberi concessit naturæ. Cujus sepulcrum recentes
aperientes quidam fratrum ejus alumni, quadam
curiositate ducti, mira odoris fragrantia sunt repleti.
Hic namque, inquam, prior de illo venerabili Bene-
dicto asserebat, quod moris illi fuerat beatæ Mariæ
Genitricis Domini et Salvatoris nostri laudum officia
nocte dieque ante ejus venerandum altare, quod

A illius gloriöse et incomparabilis imaginis præsentia
insignitur, devote ac solemniter agere. Quod quæ
cum nullatenus intermitteret, nocte quadam lectura
ibi ex more lectionem lucernam ipse tenebat, quæ
venti flamine, ut assolet fieri, exstincta est. Quo
casu cum pro lectionis dilatione magis anxietur,
de cereo qui ante sancti Michaelis altare perpetuis
fovetur ignibus, subito sese flamma prorupit, et in
manu illius non sine fratrum admiratione lucernam
accendit. Quod ubi Dei famulus vidit, vehementer
obstupuit, et solotenus prostratus diutius adoravit,
et fratribus quoad viveret, ne cui miraculum præ-
derent, interdixit. Quid plura? Annis xi et iii ma-
nasterium viriliter rexit, tandemque sicut olivæ
fructifera in domo Domini in pace quievit. Tale
habuit sanctus ille locus sui primordii incremen-
tum; talibus gloriatur auctoribus, et tam gloriosus
quam venerabilis extunc et nunc cunctis existit
gentibus, exceptis Taurinensibus, qui tanquam
Scyllæi canes, semper oblatraverunt, et livido scela
cœnobii commodo obliquare non cessaverunt. Eorum
tamen dentes, omniumque male loco insidiantium
vites archangelus ita potenter obtrivit, ut si non
voce, rebus equidem clamaret: « Qui hos tangit,
quasi si tangat pupillam oculi mei. » Nemo enim lo-
cum seu illa quæ juris ejus sunt, aliquando injuriis
impetivit, et illæsus abiit. Vocatus et non vocatus
adest, et sibi in aula sua digne famulantium, sese-
que humiliter deprecantium vota benignus attendit,
et ab ore sævissimi draconis incessanter protegit.
C Illius ergo quem cœlestis curiæ primatem, et grati
Clusine specialiter tibi delegisti, innitere patrocinio.
Illum te decet præ omnibus venerari et gloriosum
cultu perpetuo, qui te sub umbra alarum suarum pro-
tegendum sic defendat in prælio, ne damneris sine me
in tremendo judicio. *Explicit.*

VITA V. BENEDICTI

ABBATIS CLUSIENSIS,

AUCTORE WILLELMO MONACHO, EJUS DISCIPULO.

(MABILL. *Acta ord. S. Bened.*, t. IX p., 697.)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Clusinum Sancti Michaelis monasterium olim insigne, in diocesi Taurinensi ad Pyrchiriani montis
radices situm est, nempe ad Clusam seu Alpium fauces et angustias, quas Carolo Magno in Italiam procedenti
Desiderius Langobardorum rex præcludere frustra tentavit. Hujus foci sæculo xi duo fuerunt ejusdem nominis
abbates, Benedictus major, et Benedictus minor. Utriusque res gestas litteris complexus est Willelmus,
ejusdem loci monachus, Benedicti junioris discipulus et familiaris: quod Willelmus ipse in prologo
sequenti testatur. Verum prioris Benedicti æta excidisse suspicamur. Tempus quo is vixit colligimus ex
cœncilio Lemovicensi anni 1051, in cujus actis « Benedictus rector monasterii Clusæ sancti Michaelis, »
ut præsens, laudatur. Hoc enim elogium non potest convenire Benedicto juniori, qui obiit anno 1061,
« pastoralis curæ vicesimo quinto; » ac proinde eam dignitatem non adit ante annum 1066. Dies obitus
Benedicti junioris assignatur « postrema dies Maii » in versibus vitæ præfixis, « postera » eodem sensu in
ejus epitaphio. Itaque de eo interpretandum est Necrologium abbatæ Sancti Egidii Nemausensis: « Præ-
Kalendar. Junii obiit Benedictus abbas Clusæ. » Consentit Necrologium Sancti Benigni Divionensis. Utram-
que Benedictum omisit Franciscus Augustinus in Chronologia Pedemontana.